

Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

Katherine Pancol

La valse lente des tortues

Copyright © Editions Albin Michel, 2008.

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2024

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Borka Slepčević

DIZAJN KORICA

Siniša Subotić

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2024

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

KATRIN PANKOL

SPORI VALCER KORNJAČA

I TOM

S francuskog prevela
Olja Petronić

Stela

Za Romana

„Užasno je živeti u vremenu u kojem vam, na reč sentiment, odgovaraju sentimentalizam. Ipak će morati da dođe dan kada će emotivnost biti prepoznata kao najveći od sentimentata i odbaciti vladajući intelekt.”

Romen Gari

Prvi deo

– Došla sam po paket – izjavila je Žozefina Kortes prilazeći šalteru u pošti u Ulici Lonšan, u šesnaestom arondismanu u Parizu.

– Francuska ili inostranstvo?

– Ne znam.

– Na koje ime?

– Žozefina Kortes...

– Imate li izveštaj o prispeću pošiljke?

Žozefina pruži žuti papir na kojem je bilo odštampano: „Dobili ste paket”.

– Neki dokument? – zatražila je umornim tonom službenica, lažna plavuša lošeg tena, trepćući uprazno.

Žozefina je izvadila ličnu kartu i spustila je pred poštansku službenicu koja je sa jednom koleginicom baš bila započela razgovor o nekoj novoj dijeti sa crvenim kupusom i crnom rotkvom. Službenica zgrabi ličnu kartu, podiže jedan guz a zatim i drugi i side sa stolice trljajući slabine.

Odgegala se prema jednom hodniku i nestala. Velika crna kazaljka pomerala se napred na belom brojčaniku zidnog sata. Žozefina se s nelagodnom nasmešila zbog reda koji se pružao iza nje.

Nisam ja kriva ako je moj paket odložen na neko mesto na kojem se ne može naći, kao da se izvinjavala povijajući kičmu. Nisam ja kriva ako je otišao u Kurbvoa pre nego što je uskladišten ovde. I, pre svega, odakle li je mogao da dođe? Možda od Širli, iz Engleske? Ali ona zna moju novu adresu. Ličilo bi na Širli da pošalje onaj famozni čaj koji kupuje kod „Fortnama i Mejsona”, pudding i debele čarape da mi ne bi bilo hladno po nogama dok radim. Širli uvek kaže da ne postoji ljubav, već ljubavni detalji. Ljubav bez detalja, dodaje ona, to je kao more

bez soli, kroket bez majoneza, đurđevak bez zvončića. Nedostajala joj je Širli. Otišla je u London da tamo živi sa svojim sinom Garijem.

Službenica se vratila sa paketom veličine kutije za cipele u rukama.

– Skupljate markice? – upitala je Žozefinu podižući se na visoku stolicu koja je zaškripala pod njenom težinom.

– Ne...

– Ja skupljam. I mogu vam reći da su predivne!

Posmatrala ih je trepćući, a zatim je gurnula paket prema Žozefini. Na debelom papiru u koji je paket bio umotan Žozefina je odgonetnula svoje ime i staru adresu u gradu Kurbova. Debeli kanap se kovrdžao na krajevima, praveći tako girlandu sa prljavim kićankama, budući da su se vukle po poštanskim policama.

– Preselili ste se, pa zato nisam mogla da ga pronađem. Dolazi izdaleka. Iz Kenije. Ala se naputovao! A i vi ste...

Rekla je to sarkastičnim tonom, pa je Žozefina porumenela. Profrfljala je nečujno izvinjenje. Nije se ona preselila zato što joj se više nije sviđalo njeno predgrađe, taman posla, volela je ona Kurbova, svoj nekadašnji kraj, svoj stan, balkon sa zardalom ogradom i, da ništa ne izostavimo, nimalo joj se nije sviđala njena nova adresa, tu se osećala kao tuđinka, kao izmeštena. Ne, ona se preselila zato što njena starija kćerka Hortenzija više nije mogla da podnese život u predgrađu. A kad Hortenziji nešto padne na pamet, preostaje samo da se to ostvari, jer vas u suprotnom satire svojim prezirom. Zahvaljujući novcu koji je Žozefina zaradila od autorskih prava za svoj roman *Ponizna kraljica* i znatnoj pozajmici od banke, uspela je da kupi lep stan u lepom kraju, u Aveniji Rafael, nedaleko od Mijeta. Na kraju Ulice Pasi i njenih luksuznih radnji, na rubu Bulonjske šume. Pola grad, pola selo, podvukao je nadmeno čovek iz agencije za nekretnine. Hortenzija se obisnula Žozefini oko vrata:

– Hvala, mamice moja, zahvaljujući tebi ću ponovo živeti, postaću prava Parižanka!

– Da je bilo samo do mene, ostala bih u gradu Kurbova – promrmljala je Žozefina, zbunjena, osećajući kako joj vrhovi ušiju crvene i bride.

Ovo je nešto novo, ranije nisam crvenela zbog koječega. Ranije sam bila na svom mestu, čak i ako se tu nisam uvek dobro osećala, bilo je to moje mesto.

– U redu... a markice? Zadržaćete ih?

– Stvar je u tome da se bojim da ću oštetiti ambalažu ako ih isećem...

– Nema veze, zaboga!

– Doneću vam ih ako želite...

– Kažem vam da nema veze! Rekla sam to onako, zato što su mi u trenutku izgledale lepo... ali već sam ih zaboravila!

Njen pogled se usmerio na sledeću osobu u redu, napadno ignorišući Žozefinu, koja je vratila ličnu kartu u torbu, pa se udaljila i izašla iz pošte.

Žozefina Kortes je bila stidljiva, za razliku od svoje majke ili svoje sestre koje su jednim pogledom, jednim osmehom navodile ljude da im se pokore, da ih zavole. A ona je posedovala sposobnost da nestane, da se izvini što je uopšte tu, što je išlo toliko daleko da bi čak počela da muca ili bi porumenela. Na trenutak je pomislila da će joj uspeh pomoći da stekne samopouzdanje. Njen roman *Ponizna kraljica* vrteo se na čelu liste najbolje prodavanih knjiga čak i više od godinu dana po objavljivanju. Novac joj nije doneo nikakvu sigurnost. Na kraju je čak počela da ga se užasava. Promenio joj je život, promenio je njene odnose sa ljudima. *Jedino što nije promenio jesu moji odnosi sa samom sobom*, uzdahnula je tražeći pogledom kafe u koji bi mogla da sedne i da otvori ovaj tajanstveni paket.

Sigurno postoje načini da se zanemari taj novac. Kada zaradiš mnogo novca, ne plašiš se budućnosti, ali čim ga nakupiš, osetiš nelagodu. Gde ga uložiti? Po kojoj stopi? Ko će se njime baviti? *Ja svakako neću*, usprotivila se Žozefina ulazeći u neki pešački prolaz i za dlaku izbegavši jedan motocikl. Zamolila je svog bankara, gospodina Fožerona, da ga čuva na njenom računu, da joj isplaćuje određenu sumu svakog meseca, sumu koja je, po njenoj proceni, bila dovoljna za život, za plaćanje poreza, kupovinu novih kola, troškove Hortenzijinog školovanja i života u Londonu. Hortenzija je umela

sa novcem. Njoj se ne bi zavrtilo u glavi pred bankovnim izvodima. Žozefina se pomirila s tim: njena kći se sa sedamnaest i po godina snalazi bolje od nje sa četrdeset tri.

Bio je kraj novembra i noć se spuštala na grad. Duvao je oštar vetar i otimao drveću poslednje lišće koje bi se u riđem valceru odvrtilo do zemlje. Ljudi su koračali gledajući u svoja stopala, iz straha da ih vior ne ošamari. Žozefina je podigla kragu svog mantila i pogledala na sat. U sedam sati je imala sastanak sa Lukom, u kafeteriji „Petao”, na Trgu Trokadero.

Pogledala je u paket. Nije bilo imena pošiljaoca. Pošiljka od Milene? Ili od gospodina Veja?

Popela se uz Aveniju Poankare, stigla do Trga Trokadero i ušla u kafeteriju. Moraće da sačeka dobrih sat vremena da joj se Luka pridruži. Otkako se preselila, uvek su se nalazili u ovoj kafeteriji. Po Žozefininoj želji. To je za nju bio način da pripitomi svoj novi kraj. Volela je da stiče navike. „Ovo mesto mi je previše buržujsko ili previše turističko”, govorio je Luka muklim glasom, „nema dušu, ali pošto je vama do toga stalo...” Uvek se u očima vidi jesu li ljudi tužni ili srećni. Pogled ne može da se našminka. Luka je imao tužne oči. Čak i kada se osmehivao.

Gurnula je staklena vrata i potražila slobodan sto. Videla je jedan i smestila se za njega. Niko je nije gledao i ona oseti olakšanje. Možda upravo postaje prava Parižanka? Prinela je ruku pletenom šeširu boje badema koji je kupila prošle nedelje, na trenutak pomislila da ga skine, a onda odlučila da ga ostavi na glavi. Kad bi ga skinula, bila bi raščupana, a ne bi se usudila da se očeslja. Nije pristojno česljati se u javnosti. Bilo je to načelo njene majke. Osmehnula se. Nije bilo važno što više ne viđa svoju majku, i dalje ju je nosila u sebi. Šešir boje badema sa naborima od štrikane vune ličio je na tri bucmaste gume i završavao se ravnom galetom od somota, u koju je bio zaboden šiljak od grubog flanela poput onih kojima se završava klasična beretka. Primetila je to pokrivalo za glavu u izlogu jedne radnje, u Ulici Fran Buržoa u Mareu. Ušla je, upitala koliko košta i probala šešir. Davao joj je obešenjački izgled otesite žene prćastog

nosa. Senčio je njene kestenjaste oči zlaćanim odsjajem, tesao njene oble obraze, ublažavao joj siluetu. Sa tim šeširom, stvarala je od sebe ličnost. Prethodne večeri je otišla kod Zoinog razrednog starešine, gospođe Bertije, kako bi porazgovarala sa njom o školovanju svoje mlađe kćeri, o tome što je promenila školu, o njenoj sposobnosti prilagođavanja. Na kraju razgovora gospođa Bertije je obukla mantil i stavila na glavu šešir boje badema sa tri bucmašta nabora.

– Imam isti takav – rekla je Žozefina. – Nisam ga stavila zato što se nisam usudila.

– Trebalo je! Osim toga, greje glavu i ne liči ni na šta što se obično može videti. Vidljiv je izdaleka!

– Kupili ste ga u Ulici Fran Buržoa?

– Da. U jednoj malenoj radnji.

– I ja sam ga tamo kupila. Kakva podudarnost!

To što su imale isto pokrivalo za glavu zbližilo ih je više nego dugi razgovor o Zoe. Zajedno su izašle iz škole i, uz razgovor, krenule u istom pravcu.

– Vi ste iz mesta Kurbvoa, rekla mi je Zoe?

– Živela sam tamo gotovo petnaest godina. Mnogo sam ga volela. Čak i kad je bilo problema...

– Ovde problem nisu deca, nego roditelji!

Žozefina ju je iznenađeno pogledala.

– Svi misle da su rodili genija i zameraju nam što ne uočavamo Pitagoru ili Šatobrijana u njima. Opterećuju ih privatnim časovima, časovima klavira, tenisa, boravcima u inostranstvu u fensi školama, a deca, iscrpljena, spavaju na času ili vam odgovaraju kao da ste im sluga...

– Zaista?

– A kad pokušate da podsetite roditelje da su to još samo deca, oni vas pogledaju svisoka tvrdeći da druga to možda i jesu, ali njihovo svakako nije! Mocartu je bilo sedam godina kad je napisao *Malu noćnu muziku*, nesnosnu pesmicu, među nama, a njihovo potomstvo je Mocart! Evo baš juče sam imala prepirku sa jednim ocem, bankarom oklopljenim diplomama i odlikovanjima, koji se žalio što

njegov sin ima prosek samo četrnaest.¹ Zamislite! On je u grupi sa Zoe... Rekla sam mu da je to prilično dobro, a on me je pogledao kao da sam ga uvredila. Njegov sin! Meso njegovog mesa! Prosek samo četrnaest! Osetila sam napalm u njegovom dahu. Znate, danas je opasno biti profesor, i ne zazirem toliko od dece koliko od roditelja!

Prasnula je u smeh lupivši se po šeširu da ga ne bi odneo vetar.

Kad su stigle pred Žozefininu zgradu, morale su da se rastanu.

– Stanujem malo dalje – rekla je gospođa Bertije skrenuvši u jednu ulicu levo. – Paziću na Zoe, obećavam!

Nakon nekoliko koraka se okrenula.

– A sutra stavite šešir! Tako ćemo se prepoznati čak i izdaleka. Ne možete ga promašiti!

To je sigurno, pomislila je Žozefina: štrčao je kao kobra iz svoje korpe; očekivala je da se odnekud oglasi frula, a on počne da se uvija. Nasmejala se, pokretom ruke pokazala da obećava, izaći će sa svojim drugim ja sa naborima već sutra. Baš da vidimo da li će se svideti Luki.

Redovno su se viđali već godinu dana, ali su i dalje persirali jedno drugom. Pre dva meseca, na početku školske godine, pokušali su da pređu na „ti”, ali bilo je prekasno. Kao da su uveli dvoje neznanaca u svoju intimu. Dve osobe koje jedna drugoj govore „ti”, a koje oni ne poznaju. Vratili su se persiranju koje im je, iako bi to nekoga iznenadilo, savršeno odgovaralo. Njihov način života udvoje takođe im je odgovarao: svako u svojoj kući, naglašena nezavisnost. Luka je pisao studiju za jednog univerzitetskog izdavača: istoriju suza od srednjeg veka do danas. Većinu vremena provodio je u biblioteci. Sa trideset devet godina živeo je kao student, stanovao u garsonjeri u Anijeru, boca *koka-kole* i malo paštete čamile su u njegovom frižideru, nije imao ni kola ni televizor i nosio je, kakvo god da je vreme, teget đubretarac koji mu je bio druga kuća. U velikim džepovima nalazilo se sve što mu je bilo potrebno tokom dana. Imao je brata blizanca, Vitorija, koji mu je zadavao brige. Žozefini je bilo dovoljno

¹U Francuskoj je najviša ocena 20. (Prim. prev.)

da vidi boru između njegovih očiju da bi znala da li su vesti od brata dobre ili loše. Kad bi se ta brazda produbila, bližila se oluja. Nije postavljala pitanja. Tih dana bi Luka ostajao nem, mračan. Uzeo bi je za ruku, stavio je u džep đubretarca zajedno sa ključevima, olovkama, beležnicama, bombonama za grlo, kartama za metro, mobilnim telefonom, papirnim maramicama, novčanikom od stare crvene kože. Naučila je da prepozna svaki predmet vrhovima prstiju. Čak je uspevala da odgonetne marku bombonica u kesicama. Vidali su se uveče, kada bi Zoe spavala kod neke drugarice, ili krajem nedelje, kada bi odlazila kod svog rođaka Aleksandra u London.

Žozefina je svakog drugog petka vodila Zoe na Gar di Nor. Filip i Aleksandar, njegov sin, dolazili su po nju na St. Pankras. Filip je poklonio Zoe pretplatu na „Jurostar” i Zoe je odlazila, nestrpljiva da se ponovo nađe u svojoj sobi, u stanu svog teče na Noting Hilu.

– Tamo imaš svoju sobu? – uzviknula je Žozefina.

– Imam čak i plakar pun odeće da ne bih vukla kofer! Filip misli na sve, predobar je kao teča!

Žozefina je u toj pažnji prepoznavala gospodstvenost i velikodušnost svog zeta. Kad god je imala problem, kad god bi oklevala da donese neku odluku, zvala je Filipa.

Uvek je odgovarao: „Tu sam, Žo, znaš dobro da sve možeš da me pitaš.” Smirila bi se čim bi čula njegov dobronamerni ton. Zadržala bi se u toplini tog glasa, u nežnosti koju je odgonetala iza lagane promene intonacije što bi usledila za njenim „Halo, Filipe, Žo je ovde”, ali jedno upozorenje bi joj se pojavilo u glavi: *Opasnost! To je muž tvoje sestre! Drži se na odstojanju, Žozefina!*

Antoan, njen muž, otac njenih dveju kćeri, umro je pre šest meseci. U Keniji. Tamo je upravljao gajenjem krokodila za račun gospodina Veja, poslovnog čoveka iz Kine s kojim se udružio. Poslovi su mu propadali, počeo je da pije, započeo neobičan dijalog sa reptilima koji su mu prkosili tako što su odbijali da se razmnožavaju, komadali zaštitne rešetke i proždirali uposlenike. Noći je provodio u dešifrovanju žutih očiju krokodila koje su plutale po barama. Želeo je da razgovara sa njima, da se sprijatelje. Jedne noći je uronio

u vodu, pa ga je jedan od njih šćepao. Milena joj je pričala o Antoanovom tragičnom kraju. Milena, Antoanova ljubavnica, ona koju je odabrao da ga prati u pustolovini u Keniji. Ona zbog koje ju je napustio. *Ne! Nije me napustio zbog nje, napustio me je zato što više nije mogao da podnese to što nema posao, što se po ceo dan vuče po kući, što zavisi od moje plate.* Milena je bila izgovor. Temelj za rekonstrukciju.

Žozefina nije imala hrabrosti da kaže Zoe da joj je otac mrtav. Objasnila joj je da je otišao da istražuje druge parkove sa krokodilima usred džungle, bez mobilnog telefona, da će se sigurno uskoro javiti. Zoe je klimala glavom i odgovorila: „Znači da sada imam samo tebe, mama, ne bi smelo nešto da ti se desi”, i kucala u drvo da ne čuje zlo. „Ma ne, neće mi se ništa desiti, ja sam nepobediva kao kraljica Eleonora Akvitanska, koja je doživela sedamdeset osmu ne pokleknuvši i ne požalivši se!” Zoe je razmislila na trenutak i, budući praktična, nastavila: „A kad bi ti se nešto desilo, mama, šta bih ja? Nikad ne bih mogla da sasvim sama pronađem tatu!” Žozefini je palo na pamet da joj pošalje nekoliko razglednica potpisanih sa „tata”, ali joj je bila odvratna pomisao na to da postane falsifikator. Jednog će dana morati da joj kaže istinu. Nikada nije bio pravi trenutak. Uostalom, da li uopšte postoji pravi trenutak da se tinejdžerki od trinaest i po godina saopšti kako joj je otac skončao u čeljustima krokodila? Hortenzija je saznala. Plakala je, napala Žozefinu, a zatim izjavila da je tako bolje, njen otac je previše patio zbog sopstvenog životnog neuspeha. Hortenzija nikada nije volela emocije, smatrala ih je gubljenjem vremena, energije, sumnjivim samougađanjem koje je vodilo jedino u samosažaljenje. Imala je jedan jedini cilj u životu: da uspe, i niko, baš niko, nije mogao da je skrene sa tog puta. Volela je svog oca, svakako, ali ništa nije mogla da učini za njega. Svako je odgovoran za svoju sudbinu, izgubio je partiju i platio je za to.

Prolivanje reke suza za njim neće ga uskrsnuti.

Bilo je to prošlog juna.

Žozefini se činilo da je od tada prošla čitava večnost.

Sa maturom u džepu, ocena vrlo dobar, Hortenzija je otišla na studije u Englesku. Ponekad bi se pridružila Zoe kod Filipa i provodila subotu s njima, ali bi u većini slučajeva samo prohujala kao vihor, poljubila mlađu sestru i odmah zatim otišla. Upisala se na Sent Martins koledž u Londonu i radila je bez predaha. „To je najbolja škola za dizajn na svetu”, uveravala je svoju majku. „Znam da je skupa, ali sada imamo novca, zar ne? Videćeš, nećeš zažaliti zbog te investicije. Postaću svetski poznata dizajnerka.” Hortenzija nije sumnjala u to. A nije ni Žozefina. Uvek je imala poverenja u svoju stariju kćerku.

Koliko događaja u manje od godinu dana! Život mi se okrenuo naglavce u samo nekoliko meseci. Bila sam sama, muž me je ostavio, majka me je kinjila, bankar me progonio, dugovi pritiskali, tek što sam završila pisanje romana za svoju sestru, kako bi moja draga sestra Iris Dipen potpisala knjigu i mogla da zablista u društvu.

A danas...

Danas je prava na moj roman kupio Skorseze i priča se da će Nikol Kidman igrati Florinu, moju junakinju. Više se ne mogu izbrojati objavljeni prevodi i upravo sam dobila svoj prvi ugovor na kineskom.

Danas Filip živi u Londonu sa Aleksandrom. Iris spava na jednoj klinici u okolini Pariza, gde se leči od depresije.

Danas tražim temu za drugi roman jer me je izdavač ubedio da ga napišem. Tražim, tražim i ne pronalazim.

Danas sam udovica. Antoanovu smrt je ustanovila lokalna policija, prijavila ju je Francuskoj ambasadi u Najrobiju i izvestila Ministarstvo spoljnih poslova Francuske. Ja sam Žozefina Plisonije, udovica Kortesa. Mogu bez suza da pomislim na Antoana, na njegovu užasnu smrt.

Danas sam sredila svoj život: čekam Luku da idemo u bioskop. Luka će kupiti Pariskop, pa ćemo zajedno odabrati film. U stvari, Luka je uvek odabirao, ali se pretvarao da joj prepušta inicijativu. Ona će položiti glavu na njegovo rame, uvući ruku u njegov džep i reći: „Odaberite vi.” On će reći: „U redu, ja ću odabrati, a vi nemojte posle da se žalite!”

Ona se nikada nije žalila. Uvek bi se iznenadila što on uživa što je s njom. Kad bi spavala kod njega, kad bi ga osećala usnulog pored sebe, zabavljala se tako što bi zatvorila oči na duže vreme a onda ih ponovo otvorila i ugledala, kao da je nikada ranije nije videla, njegovu asketski uređenu garsonjeru, belu svetlost koja se provlačila kroz tračicu između zavesa, gomile knjiga naslaganih na podu. Na svaku gomilu je neka rasejana ruka spustila tanjir, čašu, poklopac šerpe, novine koje samo što nisu skliznule na pod. Stan neženje. Naslađivala se svojim položajem gospodarice tog mesta. *Ovo je njegova kuća, a baš ja spavam u njegovom krevetu.* Privila bi se uz njega, kriomice mu poljubila ruku, ruku suvu poput čokota loze crnog grožđa, podvučenu pod njega. *Imam ljubavnika. Ja, Žozefina Plisonije, udovica Kortesa, imam ljubavnika.* Uši su joj pocrvenele, pa je pogledom obuhvatila kafe kako bi proverila da li je neko posmatra. *Samo da mu se sviđi moj šešir! Ako nabere nos, zgaziću šešir i napraviti od njega beretku. Ili ću ga smotati u džep i više ga nikada neću staviti.*

Pogled joj se vratio na paket. Razvezala je debelu uzicu i ponovo pročitala adresu. GOSPOĐA ŽOZEFINA KORTES. Nisu imali vremena da se razvedu. A da li bi imali hrabrosti? Muž i žena. Ljudi se ne venčavaju samo radi onog najboljeg već se venčavaju i radi grešaka, slabosti, laži, bežanja. Više nije bila zaljubljena u Antoana, ali on joj je i dalje bio muž, Hortenzijin i Zoin otac.

Nežno je uklonila papir, još jednom pogledala markice – hoće li ih dati onoj poštanskoj službenici? – i odškrinula kutiju za cipele. Na dnu je ležalo pismo.

Gospodo,

Šaljemo vam ono što smo pronašli od Antoana Kortesa, vašeg muža, nakon zlosrećne nezgode koja ga je koštala života. Znajte da svi saučestvujemo u vašem bolu i da čuvamo toplu uspomenu na tog druga i kolegu uvek spremnog da učini uslugu i plati turu. Život više nikada neće biti isti bez njega, a njegovo mesto u baru ostaće prazno kao zalag vernosti.

Njegovi prijatelji i kolege iz kafe Krokodil u Mombasi.

Sledili su potpisi, svi nečitki, nekadašnjih Antoanovih poznanika. Čak i da je mogla da ih dešifruje, ne bi time ništa dobila: nije poznavala nikoga od njih.

Žozefina je presavila pismo i uklonila novinski papir kojim su bile obmotane Antoanove stvari. Izvukla je ronilački sat, lep sat sa velikim crnim brojčanicom okruženim rozetom od rimskih i arapskih brojeva, jednu narandžastu patiku broj 39 – patio je što ima malo stopalo – medalju sa krštenja na kojoj se nalazio anđeo iz profila, sa bradom položenom na nadlanicu; na poledini medalje bilo je ugravirano njegovo ime praćeno datumom rođenja, 26. maj 1963. Konačno, selotejpom pričvršćen za parče požutelog kartona, dug pramen kestenjaste kose praćen legendom nažvrljanom rukom: „Kosa Antoana Kortesa, poslovnog čoveka iz Francuske.” Taj pramen kose potresao je Žozefinu. Konstrast između njegove fine, svilaste kose i onoga kako je Antoan želeo da izgleda. Nije voleo svoje ime, draže mu je bilo Tonio. Tonio Kortese. To je ostavljalo utisak. Utisak razmetljivca, velikog lovca na divlje zveri, čoveka koji se ničega ne boji iako je bio ophrvan strahom da u tome neće uspeti, da neće biti na visini.

Njeni prsti okružuju pramen kose. *Jadni moj Antoan, nisi bio sazdan za ovaj svet, već za pusteni, lagani svet, operetski svet u kojem se čovek može šepuriti posve nekažnjeno, svet u kojem bi tvoja hvalisanja preplašila krokodile. A od tebe su napravili zalogaj. Ne samo reptili zagnjurenjeni u močvare. Svi životni krokodili koji šire čeljusti da bi nas proždrali. Svet je pun tih gadnih životinja.*

To je sve što je ostalo od Antoana Kortesa: kartonska kutija koju je držala u krilu. U stvari, uvek je držala svoga muža u krilu. Davala mu je iluziju da je glavni, ali je uvek ona bila odgovorna.

– A šta ćemo vama da donesemo, damice draga?

Konobar je, ukopan pred njom, čekao.

– *Kolu lajt*, molim vas.

Konobar se udaljio gipkim korakom. Mora da počne da vežba. Ugojila se. Odabrala je taj stan kako bi mogla da trči stazama u Bulonjskoj šumi. Uspravila se, uvukla stomak i obećala sebi da će dugo sedeti pravih leđa da bi ojačala mišiće.

Neki prolaznici su tumarali trotoarom. Neki drugi su ih prestizali uz guranje. Nisu se izvinjavali. Jedan mladi par koraćao je zagrljen. Dećko je prebacio ruku preko ramena devojke koja je privila knjigu na grudi. Nešto joj je mrmľao na uho, a ona ga je slušala.

Šta će biti tema mog sledećeg romana? Da ga smestim u sadašnje vreme ili u moj dragi XII vek? Njega barem poznajem. Poznajem senzibilitet toga doba, ljubavne šifre, pravila života u društvu. Šta znam o današnjem životu? Ne bogzna šta. U ovom trenutku učim. Učim o odnosima s drugima, o odnosima s novcem, učim sve. Hortenzija o tome zna više od mene. Zoe je još dete, iako se vidľljivo menja. Sanja da lići na svoju sestru. I meni je, kada sam bila dete, sestra bila uzor.

Iris mi je bila idol. Bila je moje nadahnuće. A danas luta po pomrćini neke bolnićke sobe. Pogľed njenih plavih oćiju postao je prazan. Okrzne me jednim okom dok drugo beži u neodrećenu ćamu. Jedva da me sluša. Jednom kad sam je podsticala da se potruđi oko osoblja koje je tako pažľivo prema njoj, ona mi je odgovorila: „Kako misliš da uspem da živim sa drugima kada ne uspevam da živim sa sobom?” – a ruka joj je pala na pokrivać, nepokretna.

Filip ju je posećivao. Plaćao je doktorove račune, plaćao je bolnićke račune, plaćao je najamninu za njihov stan u Parizu, plaćao je Karmen. Karmen, verna i tvrdogľava guvernant, svakog dana bi napravila buket cveća za Iris i odnosila joj ga nakon sat i po vožnje javnim prevozom i dva presedaња. Iris ih je odbijala pošto joj je smetao miris cveća, tako da su venuli pred njenim vratima. Karmen je kupovala ćajne kolaćice kod „Marijaž Frera”, polagala pokrivać od rućićastog kašmira na beli krevet, postavľjala knjigu nadohvat ruke, prskala sobu osveživaaćem vazduha blagog mirisa i ćekala. Iris je spavala. Karmen je odlazila oko šest sati po podne, na vrhovima prstiju. Vraćala se sutradan, natovarena novim ponudama. Źozefina je patila zbog Karmenine tihe predanosti i zbog Irisinog ćutanja.

– Daj joj neki znak, reci joj nekoliko reći... Dolazi svakog dana, a ti je i ne pogľeđaš. To nije lepo.

– Ne moram lepo da se ponašam, Źozefina, bolesna sam. Osim toga, ona me zamara svojom ljubavľju. Ostavi me na miru!